

НА БЕРЕГАХ ДНІПРА І МОЛОЧНОЇ AN DEN UFERN DES DNJEPR UND DER MOLOTSCHNAJA

Причиною еміграції меннонітів з м. Данцига й околиць стало невдоволення обмеженнями їхніх прав пруським урядом. Переселення 1 115 осіб у 1788–1789 рр. відбувалося за ініціативою князя Г. Потьомкіна. Пізніше за ними рушили менноніти з інших регіонів Пруссії. Для заселення виділили колишні землі запорозьких козаків на Дніпрі та ногайських татар на Молочній, де виникли Хортицький (1789–1790) і Молочанський (1804–1806) меннонітські округи. До моменту їх ліквідації (1871) вони включали 73 колонії з населенням близько 40 тис. осіб.

Менноніти були відомі як досвідчені землероби. Їм виділяли по 65 дес. у спадкове володіння. Господарство намагалися не дробити для численних синів. Воно передавалося молодшому синові. Тому вже у 1838 р. у молочанських колоніях на 995 повних господарів було 480 безземельних робітників, 321 ремісник, 425 осіб, які займалися промислами.

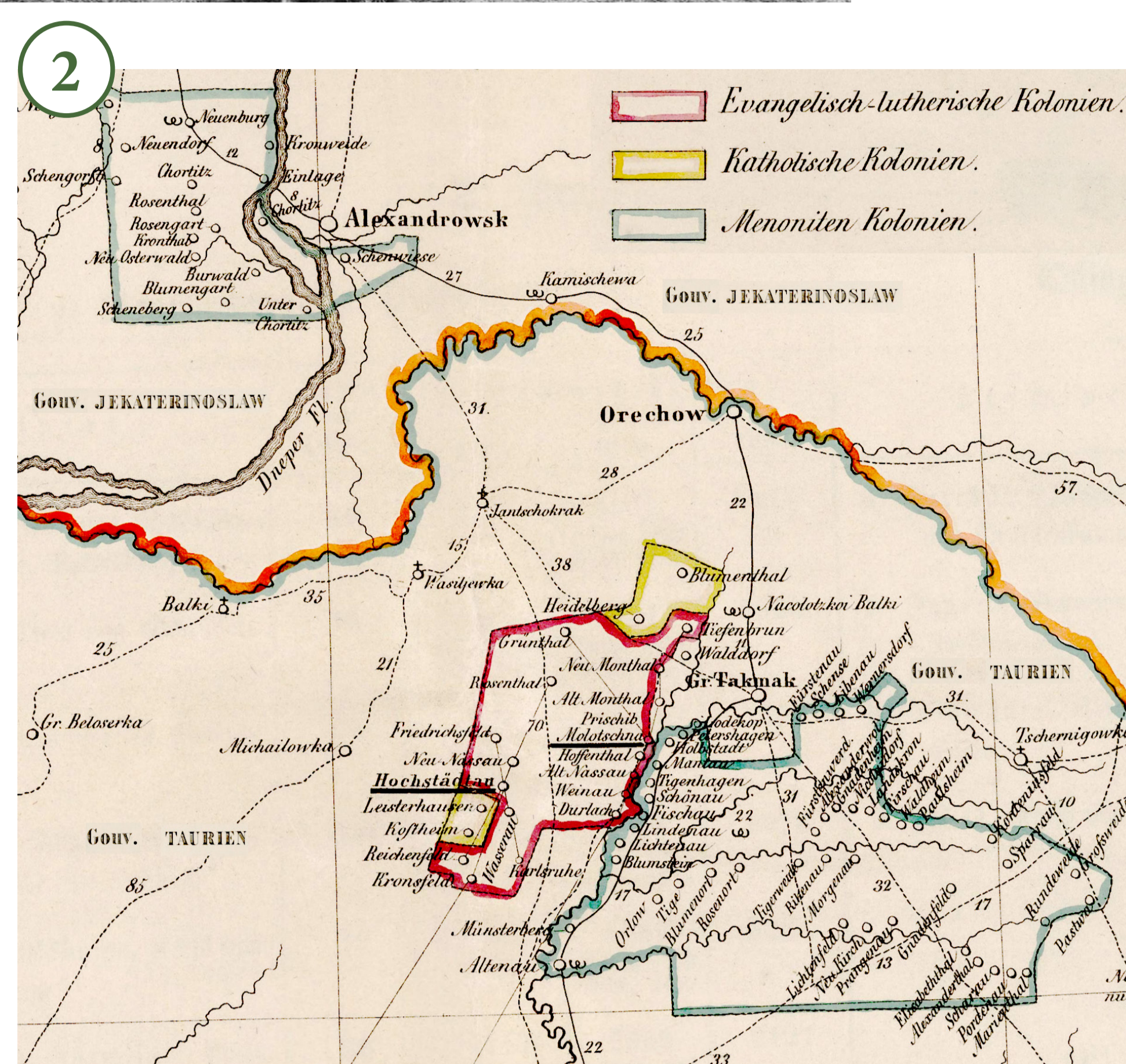
1

Grund für die Auswanderung von Mennoniten aus Danzig und Umgebung war die Unzufriedenheit mit der Einschränkung ihrer Rechte durch die preußische Regierung. Die Umsiedlung von 1 115 Personen in den Jahren 1788–1789 erfolgte auf Initiative des Fürsten Potemkin. Später folgten ihnen Mennoniten aus anderen Regionen Preußens. Für die Ansiedlung wurden ehemalige Ländereien der Saporoger Kosaken am Dnjepr und der Nogaier Tataren am Fluss Molotschnaja zugeteilt, auf denen der Chortizaer (1789–1790) und der Molotschnaer (1804–1806) Mennonitenbezirke entstanden. Bis zu deren Auflösung (1871) entstanden dort 73 Kolonien mit einer Bevölkerung von ca. 40 Tausend Personen.

Mennoniten waren als erfahrene Landwirte bekannt. Ihnen wurden jeweils 65 Desjatinen Land als erblicher Besitz zugeteilt. Man war bestrebt die Wirtschaft nicht auf die zahlreichen Söhne zu teilen. Vererbt wurde an den jüngsten Sohn. Deshalb gab es bereits 1838 in den Molotschnaer Kolonien neben 995 Vollwirten 480 landlose Arbeiter, 321 Handwerker, 425 Personen gingen anderen Beschäftigungen nach.

1. Родина Фаст (Фюрстенвердер, молочанські колонії). 1906
Familie Fast (Fürstenwerder, Molotschnaer Kolonien). 1906

2. Хортицький і молочанський меннонітські округи в Катеринославській і Таврійській губерніях. 1855
Chortitzaer und Molotschnaer Mennonitenbezirke in den Gouvernements Jekaterinoslaw und Taurien. 1855

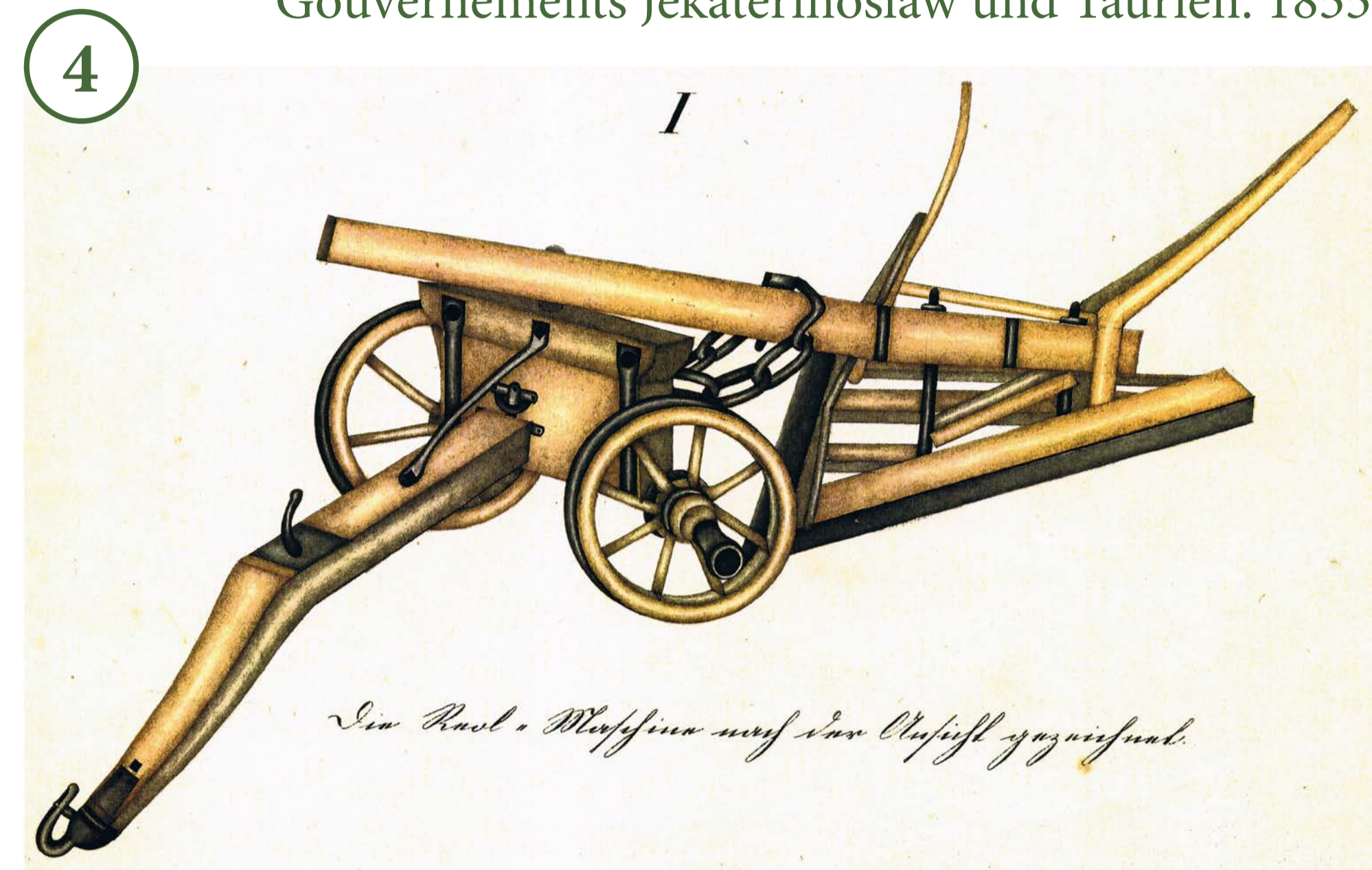

2

3

3. Подвір'я Мартенса в Рюккенау (молочанські колонії). 1903
Bauernhof von Martens in Rückenau, Molotschnaer Kolonien. 1903

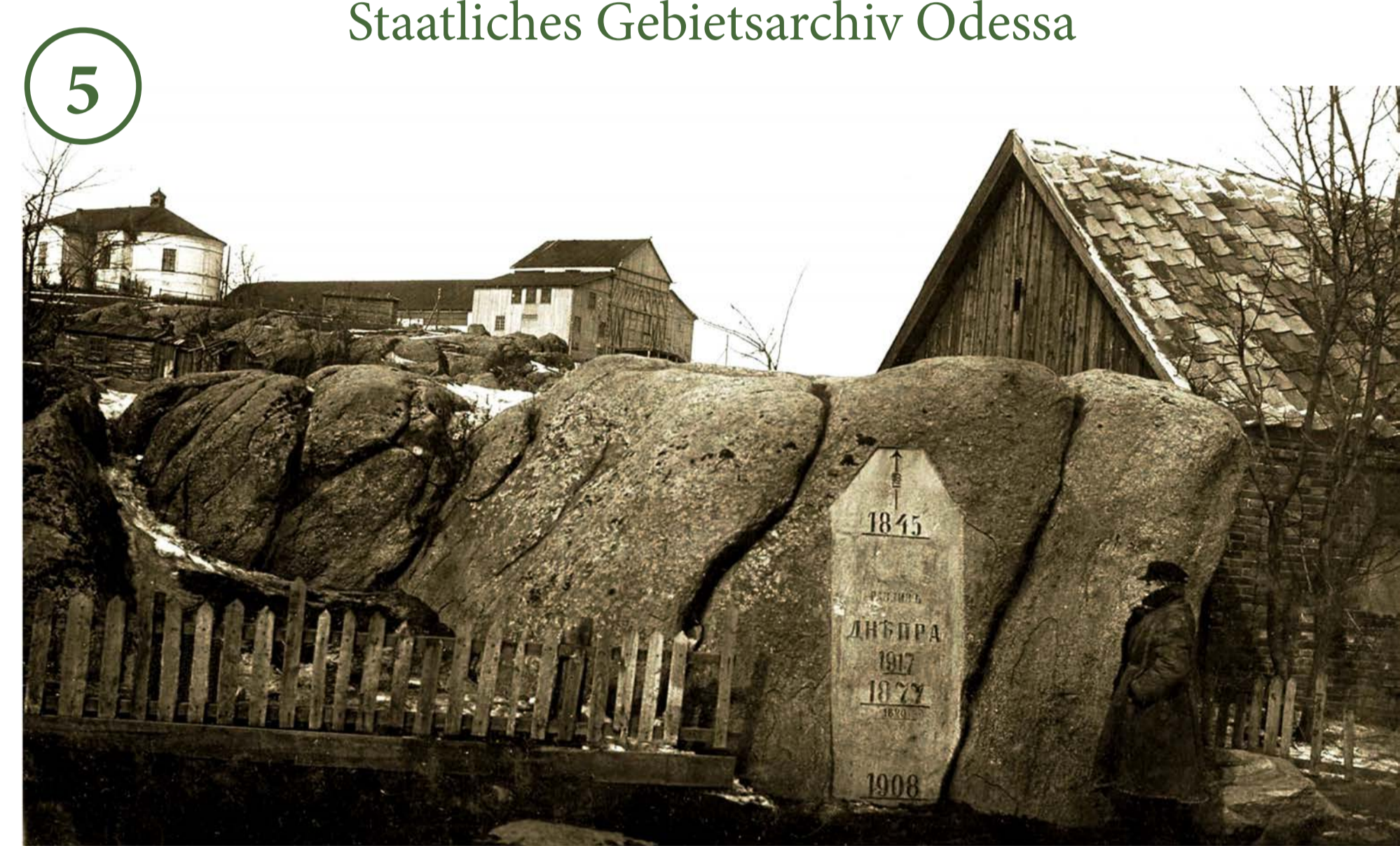
4

Перші десятиліття в господарюванні було багато труднощів. Основним заняттям залишалося землеробство. Раніше за інших менноніти перейшли до раціонального ведення господарства, використовуючи чорний пар (1835), чотирипільну сівозміну (1838), удобрення гноем і золюю, розведення продуктивніших порід тварин (остфризська корова, вівчериноска), штучне зрошення лугов, засів вільної землі кормовими травами, лісонасадження для поліпшення мікроклімату, початок кооперації при використанні молотильних машин, громадських кінних соломорізків і збуті товарів. У 1838 р. молочанські менноніти продали сільськогосподарських товарів на 1 233 268 руб.

In den ersten Jahrzehnten gab es in der Wirtschaftsführung zahlreiche Schwierigkeiten. Der Ackerbau blieb die wichtigste Beschäftigung. Die Mennoniten gingen früher als andere zur rationalen Wirtschaftsführung über, indem sie die Schwarzbrache (1835), den Vierfelder-Fruchtwechsel (1838), die Düngung mit Mist und Asche, die Aufzucht produktiverer Viehrassen (Ostfriesische Kühe, Merinoschafe), die künstliche Bewässerung von Wiesen, die Aussaat von Futterpflanzen auf freiem Land, Baumpflanzungen zur Verbesserung des Mikroklimas, gemeinschaftliche Nutzung von Dreschmaschinen, Strohhackmaschinen mit Pferdeantrieb und genossenschaftlichen Warenabsatz einführt. 1838 konnten die Molotschnaer Mennoniten landwirtschaftliche Erzeugnisse im Wert von 1 233 268 Rubel verkaufen.

4. Плуг для розорення землі під деревонасадження, винайдений меннонітом Д. Діком (Хортиця). 1844.
Державний архів Одеської області

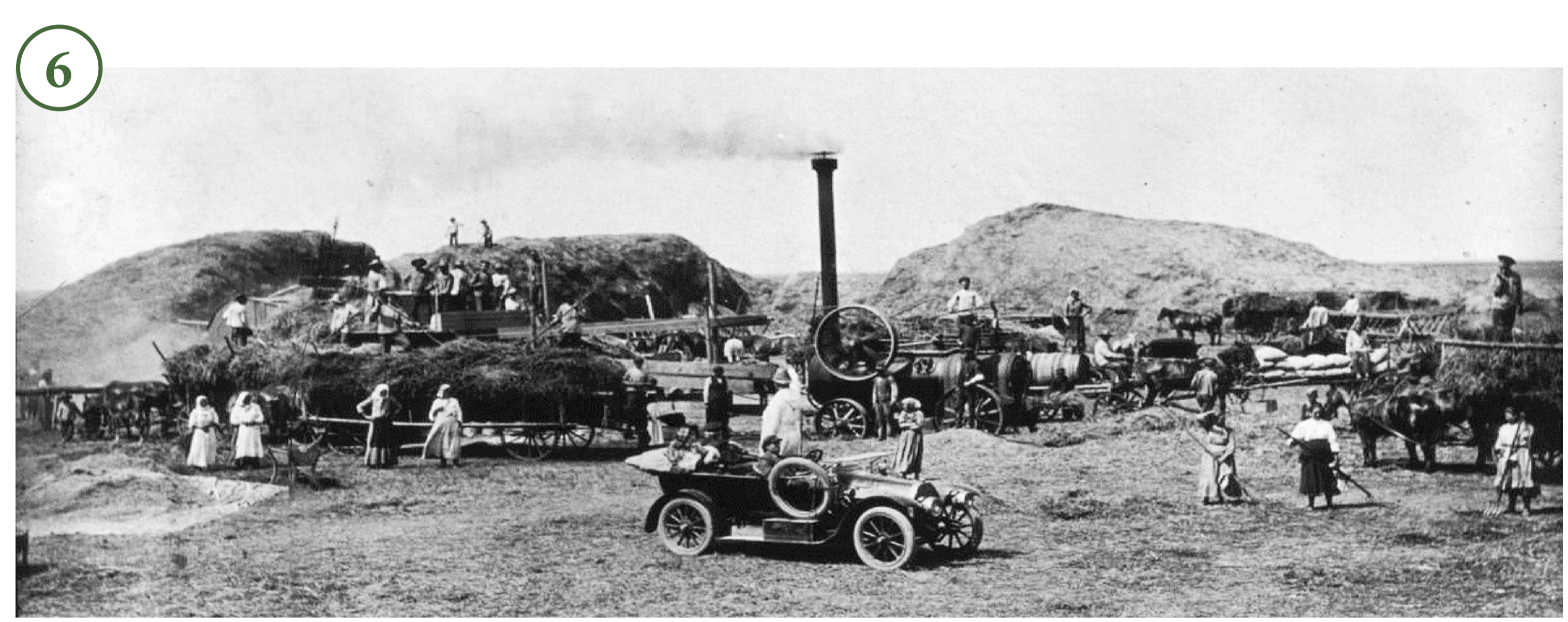
Pflug zum Aufpflügen für die Baumpflanzung, erfunden von Mennoniten D. Dyck (Chortitza). 1844.
Staatliches Gebietsarchiv Odessa

5

З метою вдосконалення ведення господарства і підвищення культурного рівня були створені спілки для поширення садівництва, шовківництва, виноградарства, поліпшення землеробства, вівчарства, сільської промисловості, для влаштування і підтримки шкіл та училищ, спілка читання, яка виписувала російські й зарубіжні книги й журнали. У 1841 р. міністр Кисельов констатував, що менноніти є взірцем у способах господарювання і ставив їх за приклад іншим поселенцям. Стараннями Й. Корніса вдалося схилити кочових ногайців до осілого способу життя, ввести у них тонкорунне вівчарство. Ногайський Ак-Кермен став взірцевим селом. Кращих меннонітів призначали шульцями у єврейські колонії для долучення їх жителів до сільського господарства.

5. Скеля в колонії Ейнлаге (Хортицька волость) з позначками рівня Дніпра при повеннях у 1789, 1845, 1877, 1890, 1908, 1917 рр. [1917]. Знайдена Ю. Батаєвим на глибині 30 м у 2012 р.
Fels in der Kolonie Einlage (Amtsbezirk Chortitza) mit Pegelstand des Dnjepr bei Hochwasser von 1789, 1845, 1877, 1908, 1917. [1917]. Von Ju. Batajew 2012 auf einer Tiefe von 30 m entdeckt.

6

6. Молотьба у меннонітському маєтку. Початок XX ст.
Drescharbeiten auf einem mennonitischen Landgut. Anfang 20. Jh.

Окрім сільського господарства успішно розвивалися сільські ремесла. Перша суконна фабрика з'явилась у Гальбштадті (1818). У 1838 р. у Молочанському окрузі працювали 233 фабрики й майстерні з обробки металу, переробки сільськогосподарської продукції, виробництва будівельних матеріалів. Ведення сільського господарства стимулювали вдосконалення знарядь, покращення – вони, в свою чергу, сприяли розвитку землеробства й полегшували працю. За ідеєю Корніса для розвитку ремесел була заснована ремісничка колонія Ней-Гальбштадт (1841), яка стала економічним центром на Молочній. Освоєння ремесел безземельними поклато початок індустріалізації сільської місцевості. До кінця XIX ст. з кустарних закладів виросли значні промислові підприємства. У трьох меннонітських волостях (Хортицькій, Гальбштадтській, Гнаденфельдській) у 1908 р. працювали 422 підприємства, 105 вітряних, 43 парових млини, які оцінювалися в 4 млн руб.

Erfolgreich entwickelte sich auch das ländliche Handwerk. Die erste Tuchweberei wurde in Halbstadt 1818 gegründet. 1838 gab es im Molotschnaer Bezirk 233 Fabriken und Werkstätten für Metallverarbeitung, Verarbeitung von landwirtschaftlichen Erzeugnissen, zur Herstellung von Baustoffen. Der Ackerbau spornte die Verbesserung von Geräten an, die ihrerseits für die Entwicklung des Ackerbaus förderlich waren und die Arbeit erleichterten. Auf Vorschlag von Cornies wurde für die Entwicklung des Handwerks die Handwerkerkolonie Neu-Halbstadt (1841) gegründet, die sich zum wirtschaftlichen Mittelpunkt an der Molotschnaja entwickelte. Die Aneignung handwerklicher Fertigkeiten durch die Landlosen legte den Grundstein für die Industrialisierung der ländlichen Gegenden. Bis Ende des 19. Jh. sind aus den Werkstätten bedeutende Industrieunternehmen hervorgegangen. 1908 waren in den drei mennonitischen Amtsbezirken (Chortitza, Halbstadt, Gnadenfeld) 422 Betriebe, 105 Wind-, 43 Dampfmöhlen in einem geschätzten Gesamtwert von 4 Mio. Rubel in Betrieb.

Менноніти зарекомендували себе як миролюбні, глибоко віруючі люди, які відрізнялися працелюбством, солідарністю і вмінням спільно вирішувати всі життєво важливі питання.

Mennoniten haben sich als friedfertige, streng gläubige Menschen gezeigt, denen Fleiß, Solidarität und die Fähigkeit gemeinsam alle lebenswichtigen Fragen zu lösen Eigen sind.

7

7. Перша меннонітська друкарня у Гальбштадті (1887), у подальшому – видавництво «Радуга». 1911
Erste mennonitische Druckerei in Halbstadt (1887), danach – Verlag „Raduga“, 1911

8. Пам'ятник, встановлений у 1889 р. у Хортиці на честь 100-річчя заснування колоній. Початок XX ст.
Був демонтований у 1938 р., знову встановлений у 1941 р., після Другої світової війни зник безслідно.
Denkmal zum 100. Gründungstag der Kolonien, 1889 in Chortitza errichtet. Anfang 20. Jh.
Es wurde 1938 demontiert, 1941 wiederhergestellt, verschwand nach dem Zweiten Weltkrieg spurlos.

8

